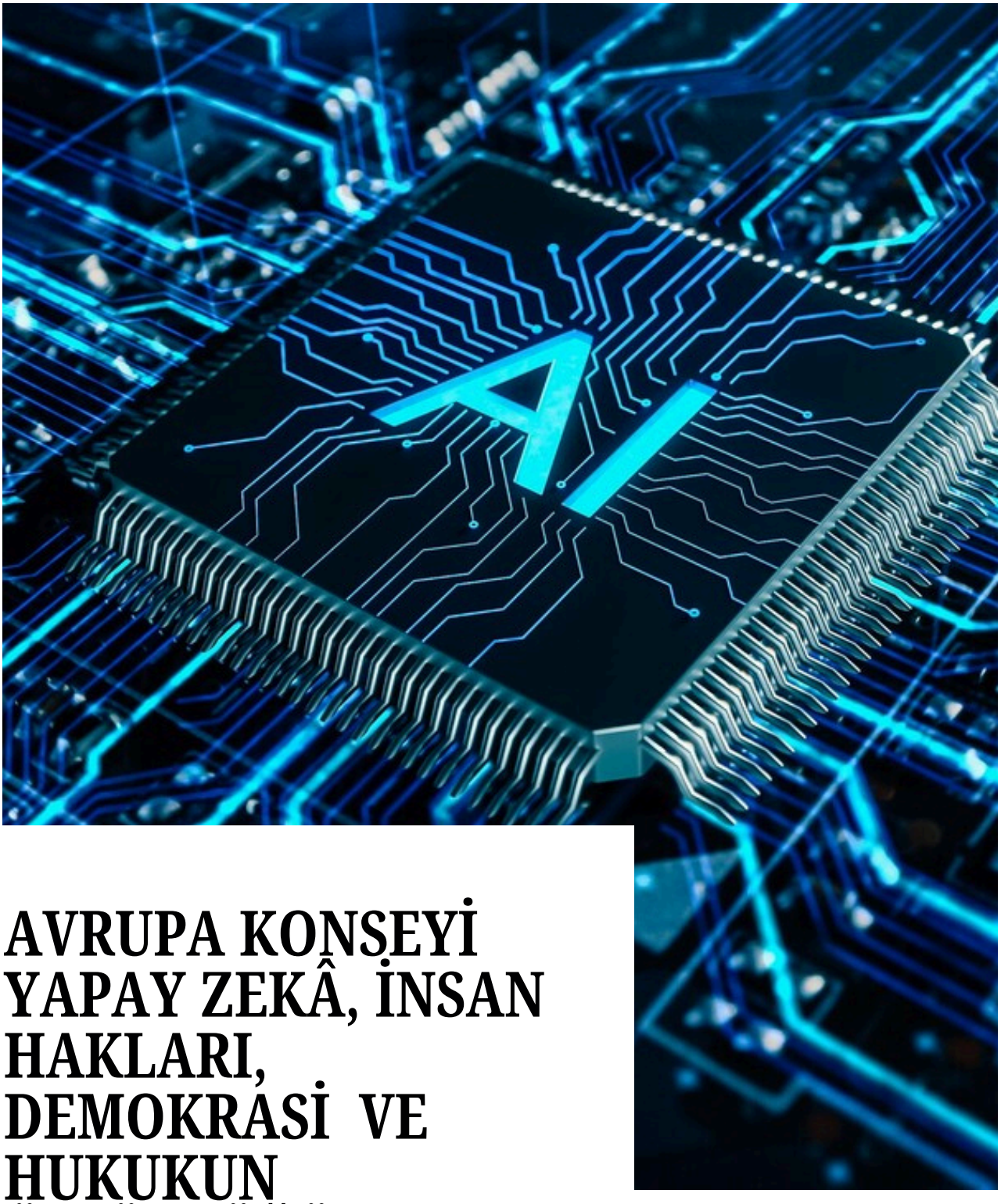

AVRUPA KONSEYİ YAPAY ZEKÂ, İNSAN HAKLARI, DEMOKRASİ VE HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ

HAZIRLAYAN:

Av. İsmail MEŞE

İstanbul Barosu Bilişim Hukuku Komisyonu Yapay Zekâ Çalışma Grubu

ÇERÇEVE SÖZLEŞMENİN AMACI NEDİR?

Avrupa Konseyi Yapay Zekâ, İnsan Hakları, Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü Çerçeve Sözleşmesi ("Çerçeve Sözleşme"), bu alanda yasal bağlayıcılığı olan ilk uluslararası belgedir . Çerçeve Sözleşme, Yapay Zekâ ("YZ") sistemlerinin yaşam döngüsü içindeki faaliyetlerinin insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ile tamamen tutarlı olmasını ve aynı zamanda teknolojik ilerleme ve yeniliğe yardımcı olmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Çerçeve Sözleşme, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğüne ilişkin mevcut uluslararası standartları tamamlamakta ve hızlı teknolojik ilerlemelerden kaynaklanabilecek yasal boşlukları doldurmayı amaçlamaktadır. Zamanın negatif etkilerine dayanabilmek için Çerçeve Sözleşme teknolojiyi düzenlememektedir ve esasen teknolojiden bağımsızdır.

ÇERÇEVE SÖZLEŞME NASIL HAZIRLANDI?

Çalışmalar, geçici Avrupa Konseyi Geçici Yapay Zekâ Komitesi'nin (Ad Hoc Committee on Artificial Intelligence - CAHAI) böyle bir aracın fizibilitesini incelemekle görevlendirildiği 2019 yılında başlatılmıştır. Bu komitenin görevini 2022 yılında, metni hazırlayan ve müzakere eden Yapay Zeka Komitesi (Committee on Artificial Intelligence - CAI) üstlenmiştir.

Çerçeve Sözleşme, Avrupa Konseyi'nin 46 Üye Devleti tarafından, Kanada, Japonya, Meksika, Vatikan ve Amerika Birleşik Devletleri gibi gözlemci devletlerin yanı sıra Avrupa Birliği Üye Devletleri ve Avustralya, Arjantin, Kosta Rika, İsrail, Peru ve Uruguay gibi üye olmayan çok sayıda devletin katılımıyla hazırlandı.

Avrupa Konseyi'nin çok paydaşlı katılım pratiğine uygun olarak, sivil toplum, akademi ve endüstriden 68 uluslararası temsilcinin yanı sıra diğer çeşitli uluslararası kuruluşlar da Çerçeve Sözleşme'nin geliştirilmesine aktif olarak katıldı.

TEMEL İLKELER

- İnsan onuru ve bireysel özerklik
- Eşitlik ve ayrımcılık yapmama
- Gizlilik ve kişisel verilerin korunmasına saygı
- Şeffaflık ve gözetim
- Hesap verebilirlik ve sorumluluk
- Güvenilirlik
- Güvenli inovasyon

ÇÖZÜM YOLLARI, USULE İLİŞKİN HAKLAR VE GÜVENCELER

- YZ sistemleri ve bunların kullanımı ile ilgili bilgileri belgelemek ve etkilenen kişilerin erişimine sunmak.
- Bilgilerin, ilgili kişilerin sistemin kullanımı yoluyla veya büyük ölçüde buna dayalı olarak alınan kararlara ve sistemin kendisinin kullanımına itiraz edebilmeleri için yeterli olması.
- Yetkili makamlara şikayette bulunma imkanı.
- Bir YZ sisteminin insan hakları ve temel özgürlüklerden yararlanılmasını önemli ölçüde etkilediği durumlarda, etkilenen kişilere etkili usuli garantiler, güvenceler ve haklar sağlanması.
- Kişinin bir insanla değil de bir YZ sistemiyle etkileşimde bulunduğuna dair bildirim sağlanması.

RİSK VE ETKİ YÖNETİMİ GEREKLİLİKLERİ

- İnsan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü üzerindeki mevcut ve olası etkilere ilişkin risk ve etki değerlendirmelerinin yinelemeli bir şekilde gerçekleştirilmesi.
- Bu değerlendirmelerin uygulanması sonucunda yeterli önleme ve hafifletme tedbirlerinin oluşturulması.
- Yetkililerin YZ sistemlerinin belirli uygulamalarına yasak veya moratoryum getirme imkanı ("kırmızı çizgiler").

ÇERÇEVE SÖZLEŞMENİN UYGULANMASI NASIL TAKİP EDİLİR?

Çerçeve Sözleşme, hükümlerinin ne ölçüde uygulandığını belirlemek için Sözleşmeye Taraf Devletlerin resmi temsilcilerinden oluşan Taraflar Konferansı adlı bir takip mekanizması kurar. Bu mekanizmanın tespitleri ve önerileri, devletlerin Çerçeve Sözleşmeye uyumunu sağlamaya ve uzun vadeli etkinliğini garanti altına almaya yardımcı olur.

Taraflar Konferansı ayrıca Çerçeve Sözleşme'nin uygulanmasının ilgili yönleriyle ilgili halka açık oturumlar da dahil olmak üzere ilgili paydaşlarla işbirliğini kolaylaştıracaktır.

ÇERÇEVE SÖZLEŞME KİMLERİ KAPSAR?

Çerçeve Sözleşme, YZ sistemlerinin kamu otoriteleri tarafından – bunlar adına hareket eden özel aktörler de dahil olmak üzere – ve özel aktörler tarafından kullanımını kapsamaktadır.

Sözleşme, Taraflara özel sektörü düzenlerken ilke ve yükümlülüklerine uymaları için iki seçenek sunar: Taraflar, ilgili Sözleşme hükümleriyle doğrudan yükümlü olmayı tercih edebilirler veya alternatif olarak, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğüne ilişkin uluslararası yükümlülüklerine tam olarak saygı gösterirken sözleşmenin hükümlerine uymak için başka önlemler alabilirler.

Çerçeve Sözleşme Tarafları, ulusal güvenlik çıkarlarının korunmasıyla ilgili faaliyetlerde sözleşme hükümlerini uygulamak zorunda değildir, ancak bu tür faaliyetlerin uluslararası hukuka ve demokratik kurum ve süreçlere saygı göstermesini sağlamalıdır. Çerçeve Sözleşme, YZ sistemlerinin test edilmesinin insan haklarına, demokrasiye veya hukukun üstünlüğüne müdahale potansiyeline sahip olabileceği durumlar dışında, ulusal savunma konularına veya araştırma ve geliştirme faaliyetlerine uygulanmaz.

Kaynak metne erişmek için bkz.: *https://rm.coe.int/ai-convention-brochure/1680afaeba*